

ВАТАНПАРВАРЛИК ВА УНИ ШАКЛЛАНТИРУВЧИ ИЖТИМОЙЙ – МАЪНАВИЙ ОМИЛЛАР

*Қалқонов Эшматбой Тошпўлатович–
“Ижтимоий фанлар” кафедраси доценти, ф.ф.н.
Эсенкелдиева Дилноза Жаббор қизи
USAT 201 бошланғич таълим йўналиши талабаси*

“Ватан”, “Она Ватан” тушунчасининг илмий адабиётларда бир неча хил таърифлари берилди. Бу тушунча, аввало, киши туғилиб – ўсган ва ўзини унинг фуқароси ҳисобланган мамлакат маъноси, иккинчидан, кишининг туғилиб-ўсган ўлкаси, шаҳри ёки кишлоғи, юрти, диёри маъносини ва ниҳоят, кишининг турар жойи, кошонаси, уйи, маскани маъноларини ифодалайди.¹

Ватан ҳақида халқимиз, мутафаккирларимиз ўзларининг жуда кўп қимматли фикрларини билдиришган. Халқда шундай мақол бор: “Булбул чаммани, одам Ватанни севади”. “Ватан” тушунчаси ҳамма даврларда муқаддас ҳисобланиб келинган. Қуърони каримда ҳам Ватан тўғрисида: “Хуббул Ватан” (яъни “Ватанни севмўқ иймондандир”) дейилгандир. Ота – боболаримиз эътиқод қилиб келган Ислом динида “иймон” тушунчасидан кейин “Ватан” тушунчаси туради. Айтишларича, Мухаммад алайҳи вассалам ислом, иймонни сақлаб қолиш учун Мадинаи – Мунавварага ҳижрат қилган бўлсалар ҳам, ўз киндик қони тўкилган Маккаи – Мукаррама – ўз ватанларини тез – тез соғиниб турганликлари, хатто аввал Байт ул – муқаддас қибла бўлганда ҳамқалбдан она юртлари Маккаи – Мукаррама томон бурилиб, шу ҳақда илоҳий асар қолармикан, деб осмонга юзланганлар.² Демак, “Ватан” оддий кишидан тортиб, Пайғамбаримиз учун ҳам муқаддас ҳисобланган.

“Ватан ҳақидаги тушунчанинг моҳияти биз туғилиб ўсган, яшаётган Ватаннинг ўзи эмас, балки бизнинг унга бўлган эътиқодимиздир”³- қайд қилган эди академик Эркин Юсупов. Ислом Каримов “Миллий гоё тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги қарорида фикрларини келтиради: “Фуқароларимиз қалбида миллий тафаккур ва соғлом дунёқараш асосларини мустаҳкамлаш, уларнинг онгли яшашга, ўз фикрига эга бўлишга, турли маънавий тажовузларга қарши собит тура олишга қодир бўлган, иродали, фидоий ва ватанпарвар инсонлар этиб тарбиялаш” дир.⁴

Ҳар бир инсоннинг ҳақиқий битта онаси бўлгани каби, унинг Ватани ҳам битта бўлади. Она муқаддас бўлганидек, унинг учун Ватан ҳам муқаддасдир. Ватан кенг маънода биз туғилиб ўсган юртнинг бутун моддий ва маънавий бойликлардан, оддий чўп ва ҳасдан токи биз нафас оладиган

¹Ўзбек тилининг изоҳли луғати, 1 – жилд. М. 1981. 173 – бет.

²Ўзбекистон. “Ватан” серияси. Тошкент. 1992. 4 – бет.

³Э.Юсупов. Ирсон камолотининг маънавий асослари. Т.: “Университет”, 1998.

⁴ И.А.Каримов. Миллий гоё тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида. Т.: “Халқ сўзи”. 2006 йил, 26 август.

хавогача ҳамма – ҳаммасини ўз ичига олади.

Ўз Ватаннинг фарзанди бўлиш, унинг билан чамбарчас боғлиқ эканлигини теран ҳис қилиш, уни севиш, керак бўлса жонини ҳам ундан аямаслик, Ватан эл – юрт ва халқи учун фидойи, куйиб – ёниб яшаш ҳар бир ватанпарвар инсоннинг муқаддас бурчидир.

Ватанпарвар – ўз Ватани равнақи ва камолоти йўлида, ўз халқи ва миллатига, ўз эл – юртига муҳаббати туфайли эзгу ишлар учун жонини ҳам аямайдиган инсон! Абдурауф Фитрат 1915 – йилда ёзган бир шеърида: “Ватан саждагоҳимдир”, деган фикрларни айтган эди.

“Ватанга содиқлик, ватанпарварлик ўзининг қудратли илдизлари билан ўз оиласининг, авлод – аждодларининг номус – орига, чуқур эҳтиромига, инсоннинг шахсий виждонига, бурчига ва ўз сўзига содиқликка бориб тақалади”,⁵ - қайд қилади Юртбошимиз. Ватанпарварлик сўзда эмас, балки амалий ишларда намоён бўлгандагина тараққиётнинг ҳал қилувчи омилига айланиши мумкин. Ўзбекистон мустақилликка эришиб, биз ўзимизнинг ҳақиқий маънодаги “Ватан” тушунчасига эга бўлдик. “Бизнинг олий мақсадимиз мустақиллик эди. Бунга еришдик. Мустақилликнинг олий мақсади ўзбек халқнинг иззатинини жойга қўйиш, кишиларимизда ҳақиқий Ватан туйғусини шакиллантириш, том маънодаги ватанпарварларни тарбиялашдан иборатдир”.⁶ Биз унинг куч-қудрати, ютуқлари ва муаммоларини аниқ биламиз ҳамда бутун вужудимиз билан ҳис этамиз.

Умуман олганда “Ватан” тушунчаси шу ватанда яшайдиган ҳамма кишилар учун бир хил манфаатли, умуминсоний қадрият бўлиши лозим. Ватан туйғуси одатда ҳалол, жасур кишиларда шу Ватан учун жасоратлари ҳақида фикр-рағбат уйғотса, нопок, худбин ва қабих ишларни қилишдан сақлайди!

Ватанга муҳаббат ватанпарварлик ҳисидан ифодаланади. Ватанпарварлик эса бу фақат Ватанга меҳр қўйишдангина иборат эмас, балки бу Ватан билан ўзини бир бутунликда деб билиш, Ватаннинг яхши ёки оғир кунларида унинг корига яраш, Ватанга хизмат қилиш ҳамдир. Ватанпарварлик – бу кишининг сўзи билангина эмас, балки унинг иши билан исботланадиган нарсалардир. Энг олий ватанпарварлик эса бу – Ватан озодлиги, Ватан мустақиллиги, Ватан равнақи йўлида кўрсатиладиган жасоратдир. Ҳақиқий ватанпарварлик бу кишининг ўз Ватаниистиклоли ва истикболи йўлида фидокорона ва ҳалол меҳнат қилишдир.

Маънавий қашшоқ, худбин, калтабин, манман, боқиманда, боқи беғам, текинхўр кишиларда ҳеч қачон Ватан туйғуси кучли бўлмайди. Улар бу туйғунинг олийжаноблигини, гўзаллиги ва юксаклигини етарли даражада ҳис этолмайдилар. Бундай кишилар жамиятдаги энг ғариб, энг тубан, нотайин ва паст кишилардир. Улар ўз юртини, ўз халқи ва миллатини, хуллас, ўз она – Ватанини ҳам ҳақиқий маънода севаолмайдилар, тўғриси айтганда, уларга Ватан туйғуси ҳамиша ёд бўлади. Бундай кишилар, одатда ўз юртидан, ўз

⁵ И.А.Каримов. Ўзбекистон буюк келажак сари. Т.: “Ўзбекистон”, 1998. 65 – бет.

⁶ И.А.Каримов. Ўзбекистон: миллий истиклол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Т.: “Ўзбекистон”. 1993 йил, 103-бет.

Ватани, ўз халқи ва миллатидан ҳам тез юз ўгирадилар, улар ўз шахсий манфаатлари йўлида ҳар қандай тубан ишларни қилишга тайёр бўлиб, ўз виждонларидан ҳам тез юз ўгирадилар. Шунинг учун ҳам, жиноят кодексларида энг олий жиноят – бу Ватанга хиёнат деб белгиланган. Бу бежиз қилинмаган. Ватанга хиёнат қилган кишилар энг тубан, энг разил, сотқин кишилар бўлади. Шунинг учун уларнинг фаолиятини ҳеч нарса билан оқлаб бўлмайди. Бундай кишилар гуноҳини ҳам ҳеч ким, ҳеч қачон кечирмайди. Шунинг учун ҳам халқда мақол бор: “Кимки Ватанини ор қилса, ўзи ҳам хор бўлади”. Бунинг акси бўлган мақолда эса “Эл – юртинг омон бўлса, ранги – рўйинг сомон бўлмас”, дейилади. Халқда яна: “Элидан айрилган эллик йил йиғлар”, “Ватандан ташқарида бахт йўқ” каби ҳикматлар ҳам мавжуд. Бу ҳақда ўз вақтида буюк мутафаккиримиз ҳазрат Навоий жуда тўғри айтганла: “Ватан таркини бир нафас айлама, Яна ранжу ғурбат ҳавас айлама”.

Буюк файласуф Г.Гегель ҳас: “Маърифатли кишиларнинг ҳақиқий жасорати Ватан йўлида қурбон бўлишга ҳозир эканликларида акс этади”, деб ёзган эди. Лекин шуни айтиш керакки, Ватанга муҳаббат, ватанпарварлик туйғуси – булар инсонда ўз – ўзидан, онгсиз равишда пайдо бўладиган, шаклланадиган нарсалар эмас. Улар ҳар бир кишида, жамиятда уни ўраб олган ижтимоий муҳит таъсирида, жамиятнинг таълими ва тарбияси асосида шаклланади ва ривожланади. “Биз бугун, демократик ўзгаришлар даврида мамлакатимизнинг сиёсий, ижтимоий ҳаётида бевосита ва фаол иштирок этиш истагида бўлган фуқароларимизнинг салоҳияти тўла намоён бўлишини таъминлашимиз лозим”⁷.

Ватанга муҳаббатни, ватанпарварликни шакллантирувчи жуда кўп ижтимоий – маънавий омиллар мавжуддир. Ватанпарварликни шакллантирувчи бу омиллар ҳозирги кунда Ўзбекистоннинг ҳақиқий ватанпарвар ёшларини тарбиялашда ўта муҳим аҳамиятга эгадир.

⁷Мирзиёев Ш. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳо. Т.2. – Т.: «Ўзбекистон», 2018. – Б.36.